

Záznam a analýza digitálných dat v antropológii

Objemový záznam a prenikajúce žiarenie

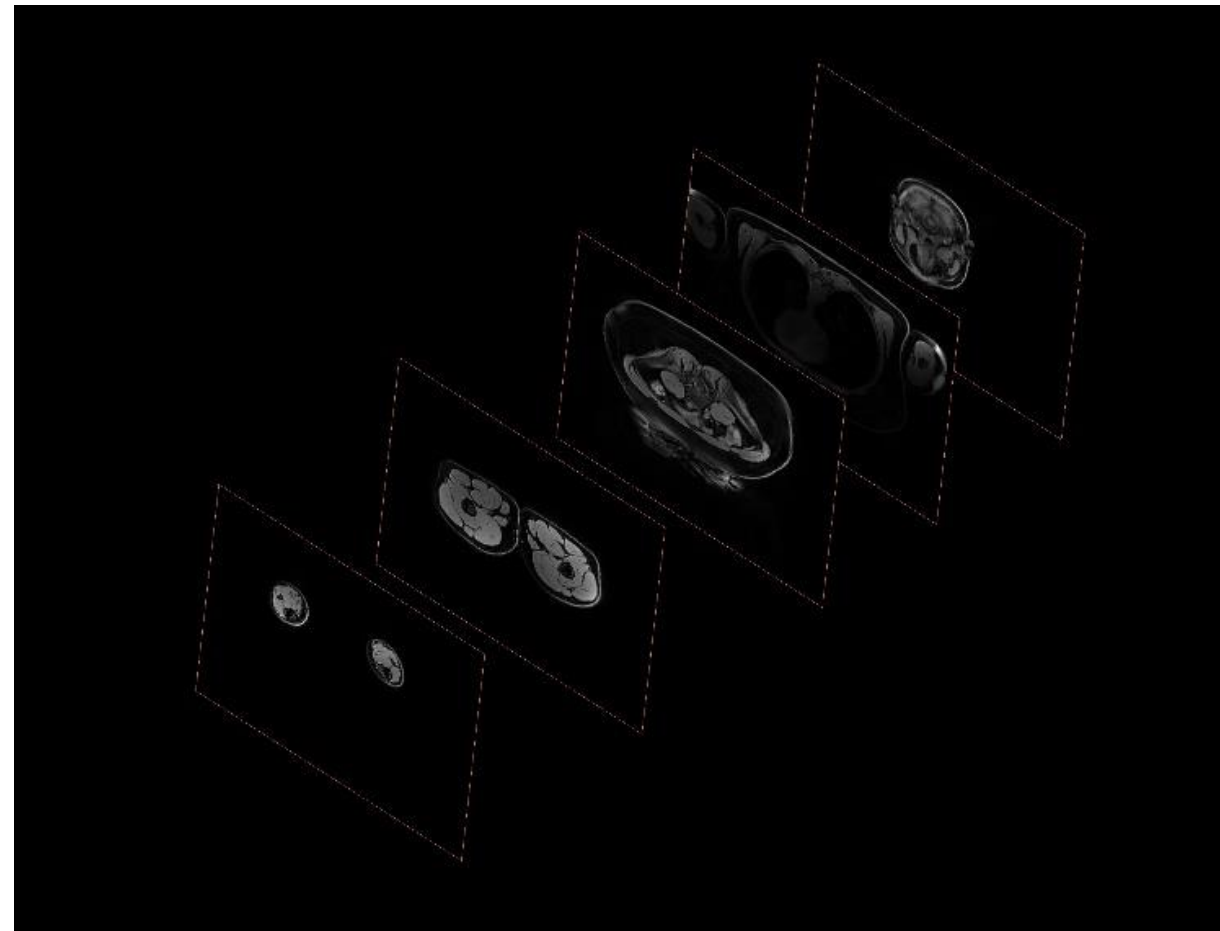
Mgr. Mikoláš Jurda, Ph.D.

Mgr. Veronika Kováčová

Objemová data

Trojrozměrný (objemový) datový záznam
objektu → i záznam vnitřních struktur

Výstup: série digitálních 2D snímků

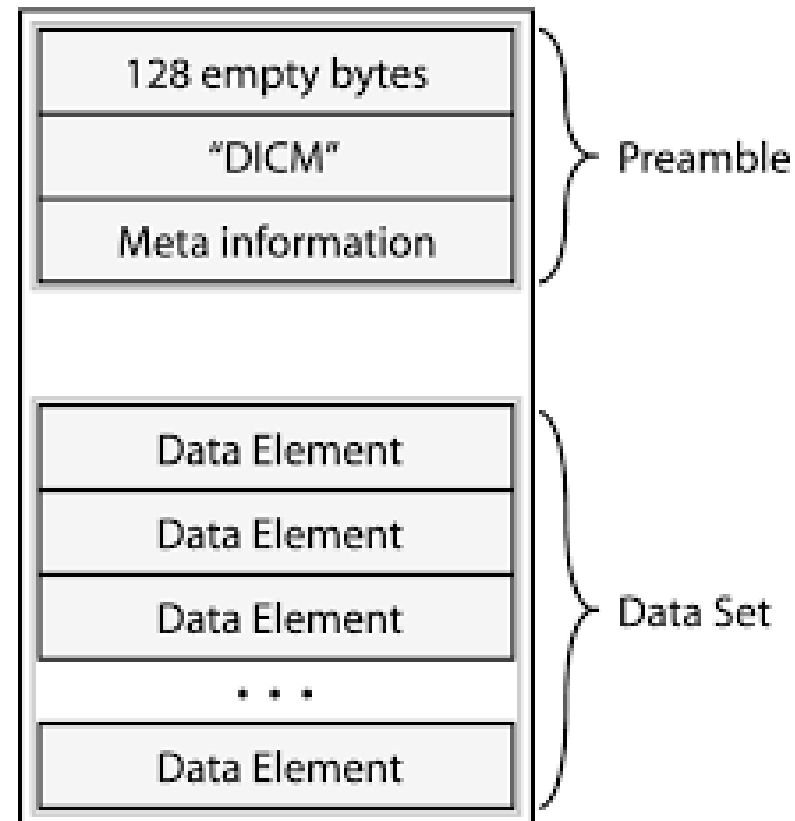

DICOM

- obrazová informace
- údaje o pacientovi
- údaje o technických parametrech vyšetření

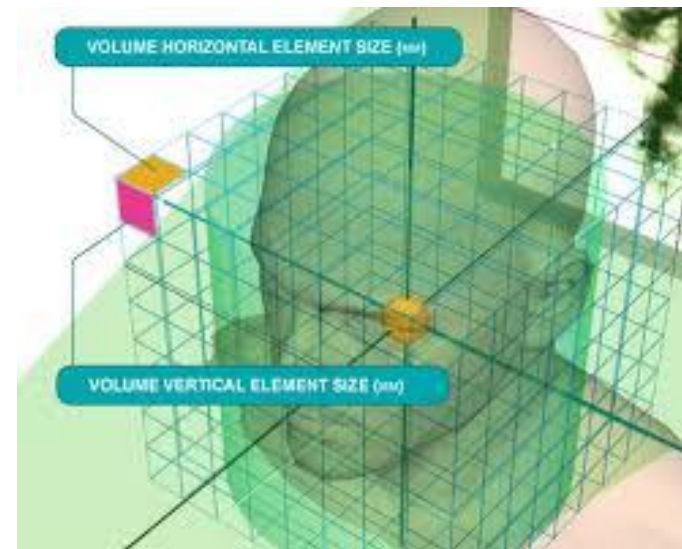
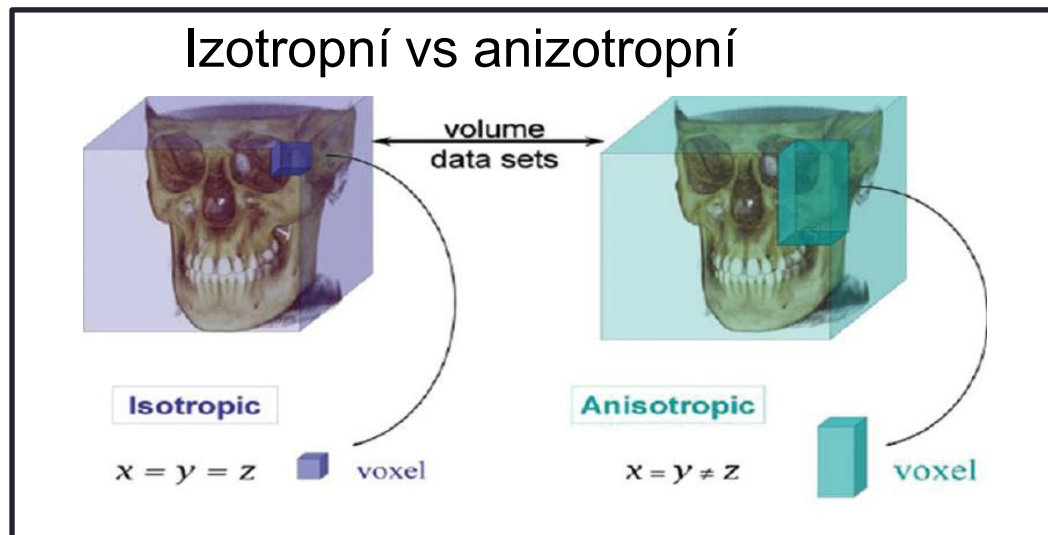
TIFF

BMP, JPEG,...

Základní stavební jednotka – voxel

- nejmenší objemová jednotka
- určená x,y,z souřadnicemi a hodnotou šedi (obvykle škála 256 nebo 4096 stupňů šedi)/Hounsfieldovými jednotkami, charakterizující materiál v tomto objemu

celý datový objem
charakterizovaný maticí

x, y, z

počet
pixlů

počet
snímků

Záznamové technologie

Fotografování sériových řezů/výbrusů objektem

napr. ***Visible Human Project***

- 90. roky
- 1 mužské (1 mm) a 1 ženské (0,33 mm) tělo
- kryosekcie
- doplněné o CT aj MRI

- zachycuje barevnou informaci
- ale je destruktivní

The National Library of Medicine's
Visible Human Project (TM)

Human-Computer Interaction Lab
Univ. of Maryland at College Park

Cena

Dostupnost

Diskomfort, klaustrofobické pocity

Potřeba vyškoleného personálu

Bez barevné informace

magnetická
rezonance

MRI vs CT

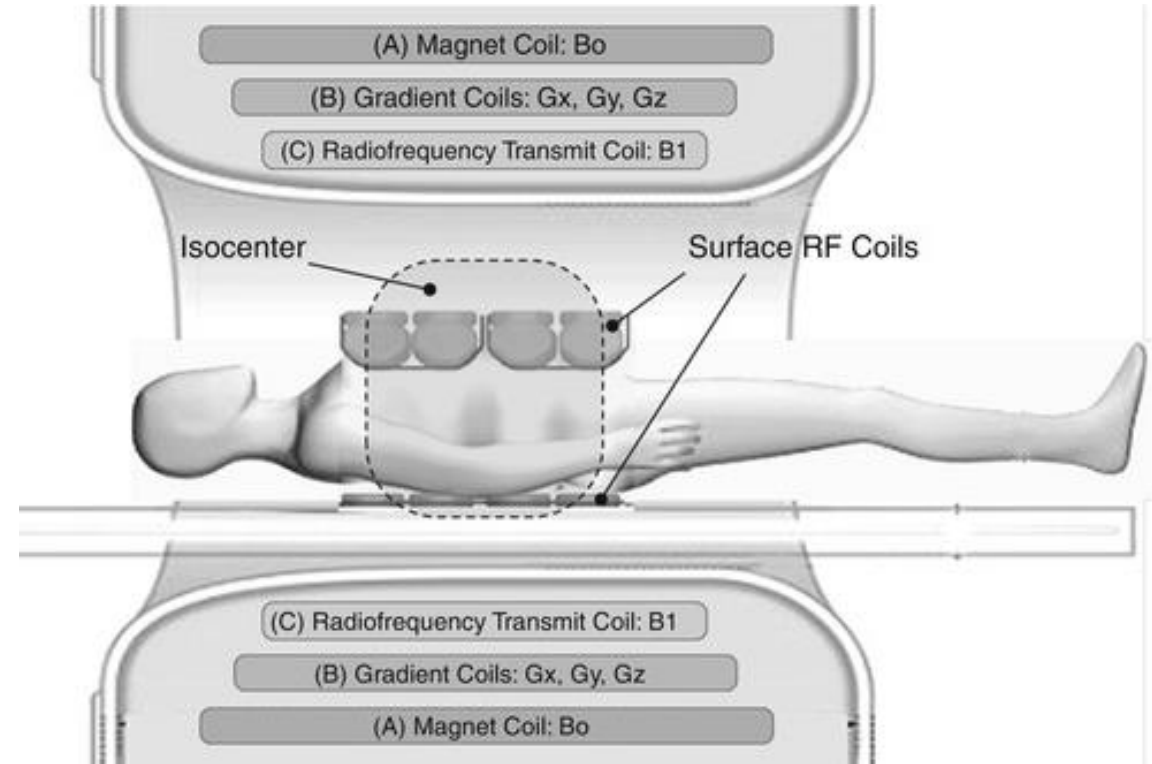

výpočetní
tomografie

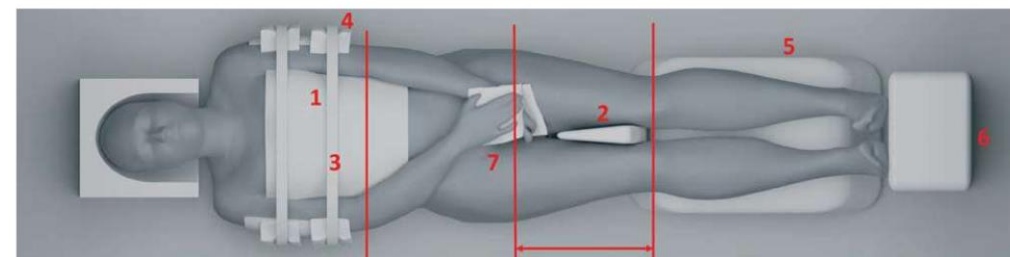
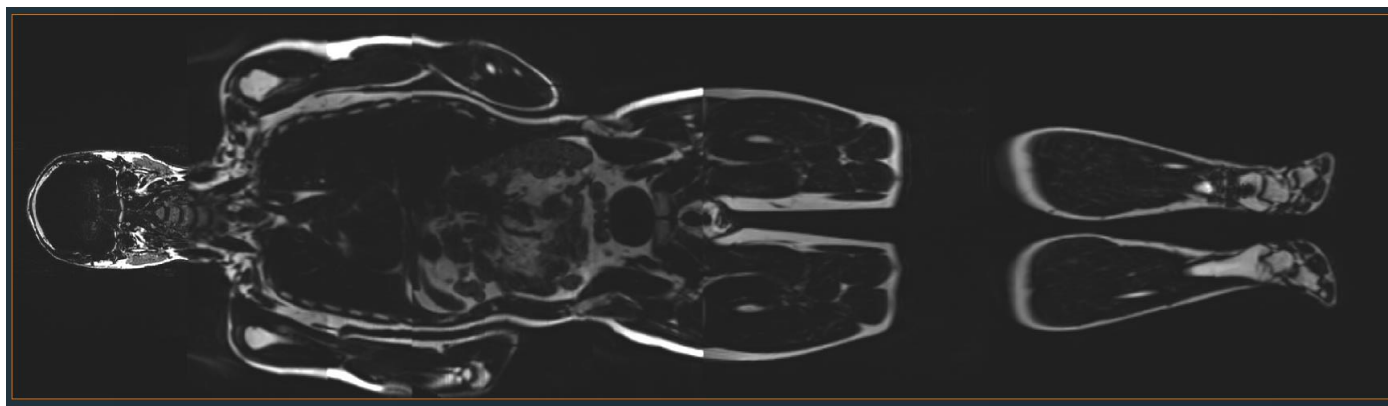
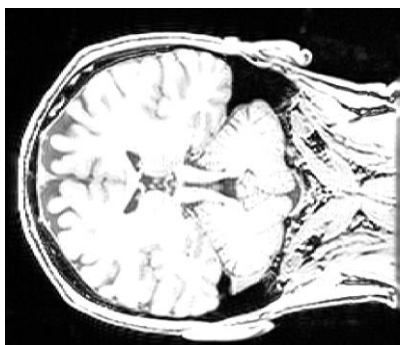
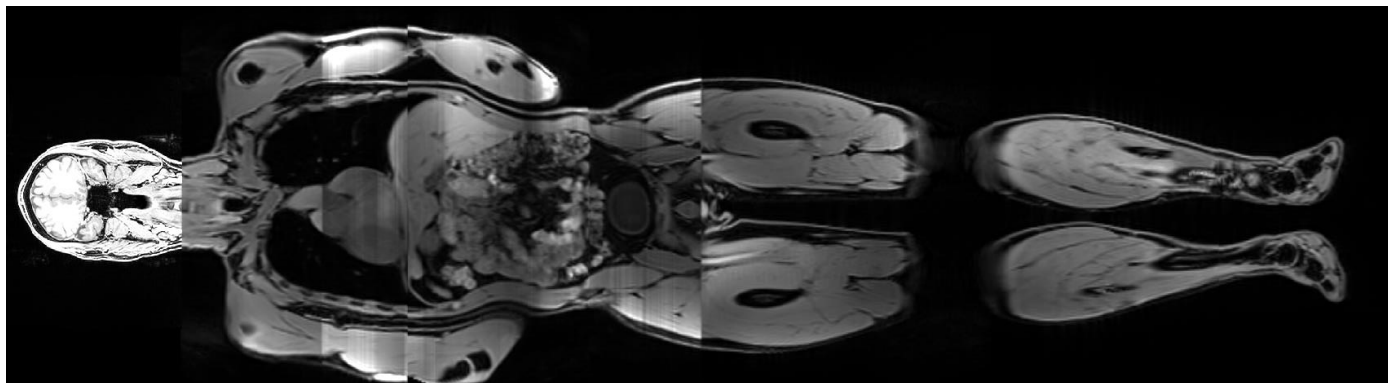
Magnetická rezonance

- neinvazivní a nedestruktivní
- využívá magnetické pole + radiofrekvenční záření
- běžné rozlišení okolo 1 mm
- poměrně dlouhý čas vyšetření -> potřeba zadržet dech
- dobrý kontrast pro tkáně s obsahem vody anebo tuku
- špatný pro dehydratované a suché tkáně

<https://radiologykey.com>

Magnetická rezonance - ADAPT

Výpočetní tomografie

neinvazivní, ale využívá ionizující záření

- 1979 – A. M. Cormack a G. N. Hounsfield –

(NC za vývoj počítačovéj tomografie)

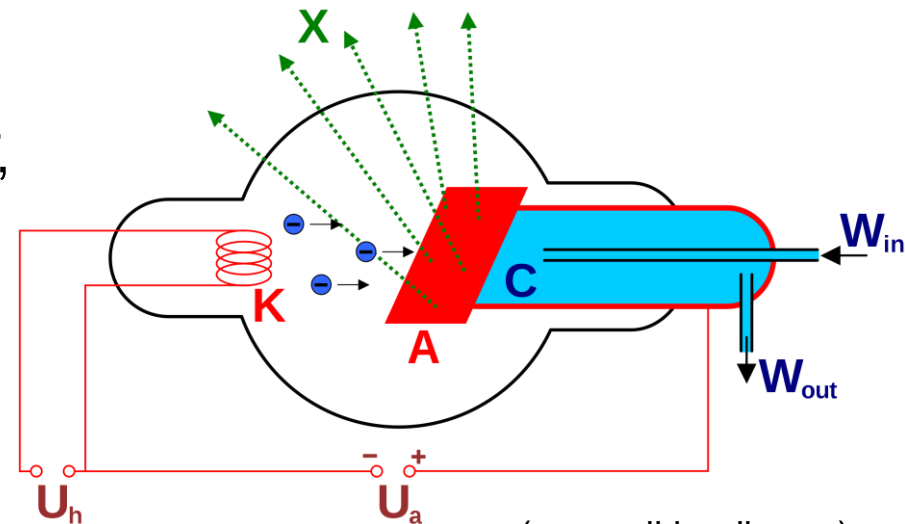
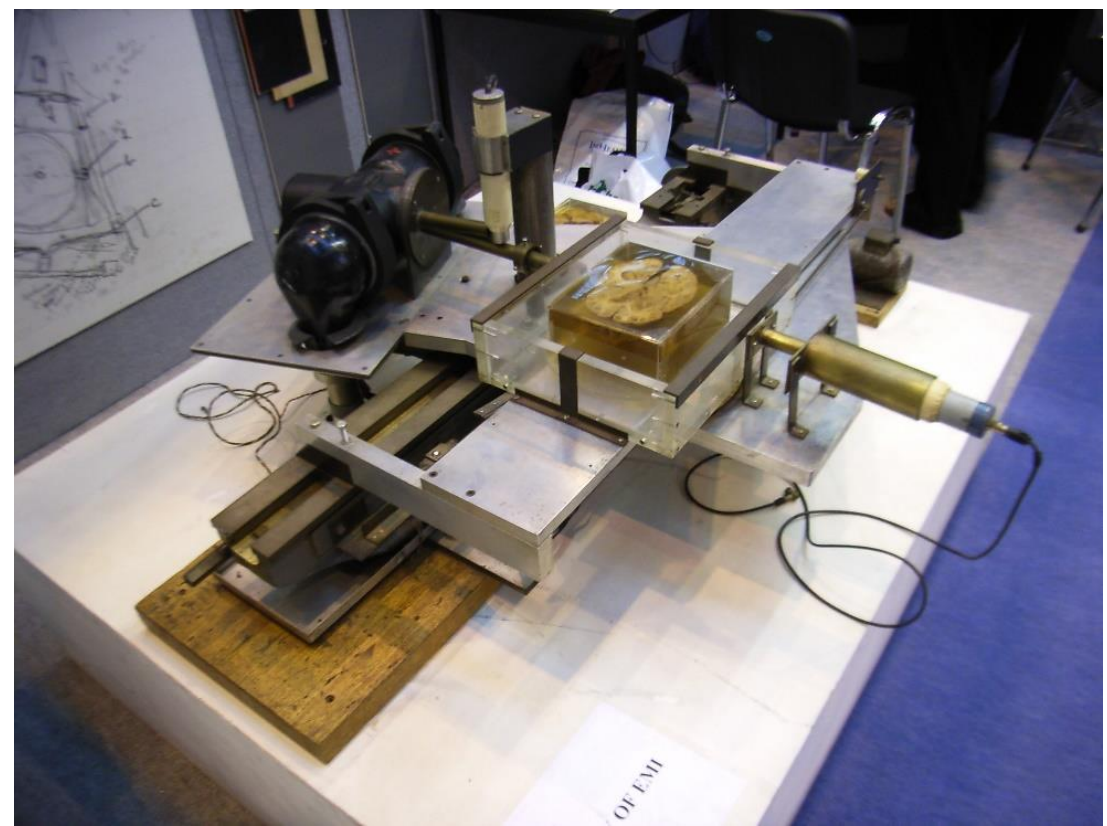
- zdroj – rentgenka + detektor

- dobrý kontrast pro tvrdé tkáně

- špatný kontrast pro měkké tkáně

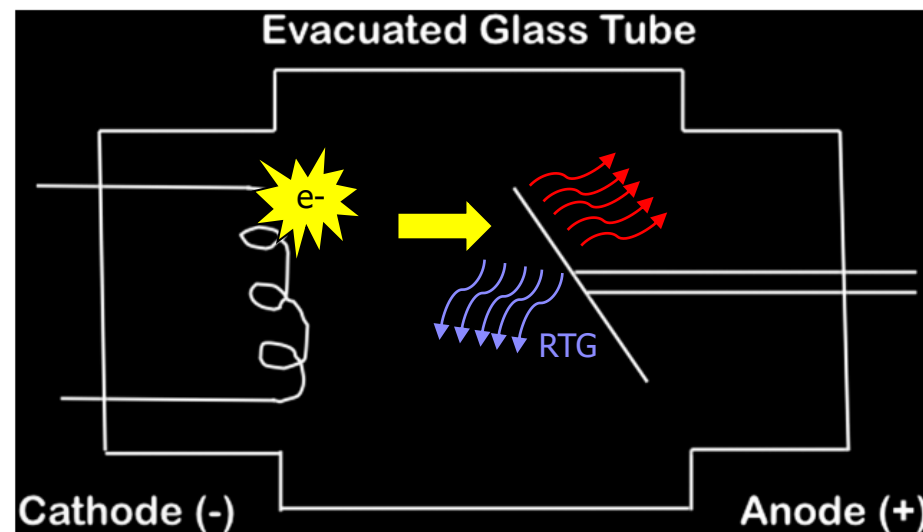
+ krátký čas vyšetření

- různé typy– celotělové, iCAT, mikro- a nano-CT,
synchrotronová mikrotomografie

Zdroj záření – rentgenka

katoda žhavená stejnosměrným proudem (mA) vysílá elektrony

elektromagnetické pole (úměrné kVp) urychluje elektrony k anodě

elektrony na anodě brzdí, 99 % energie se mění na **teplo**, ale 1 % vyvolává proud RTG paprsků – **charakteristické a brzdné záření**

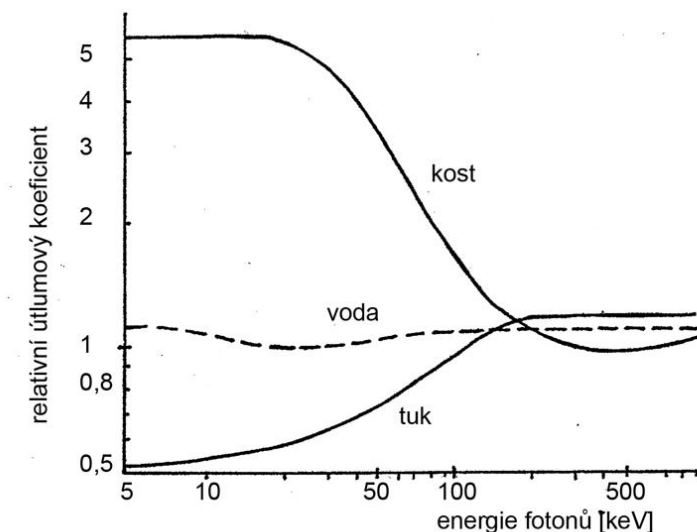
Vznik záření – kontrola

↑ mA ↑ počet elektronů → ↑ počet emitovaných fotonů záření

↑ kVp ↑ energie elektronů ↗ ↑ energie záření úměrná míře, se kterou pronikají

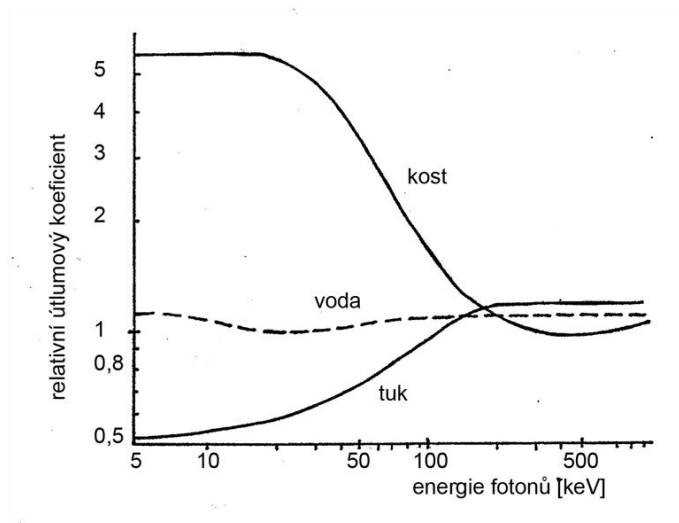
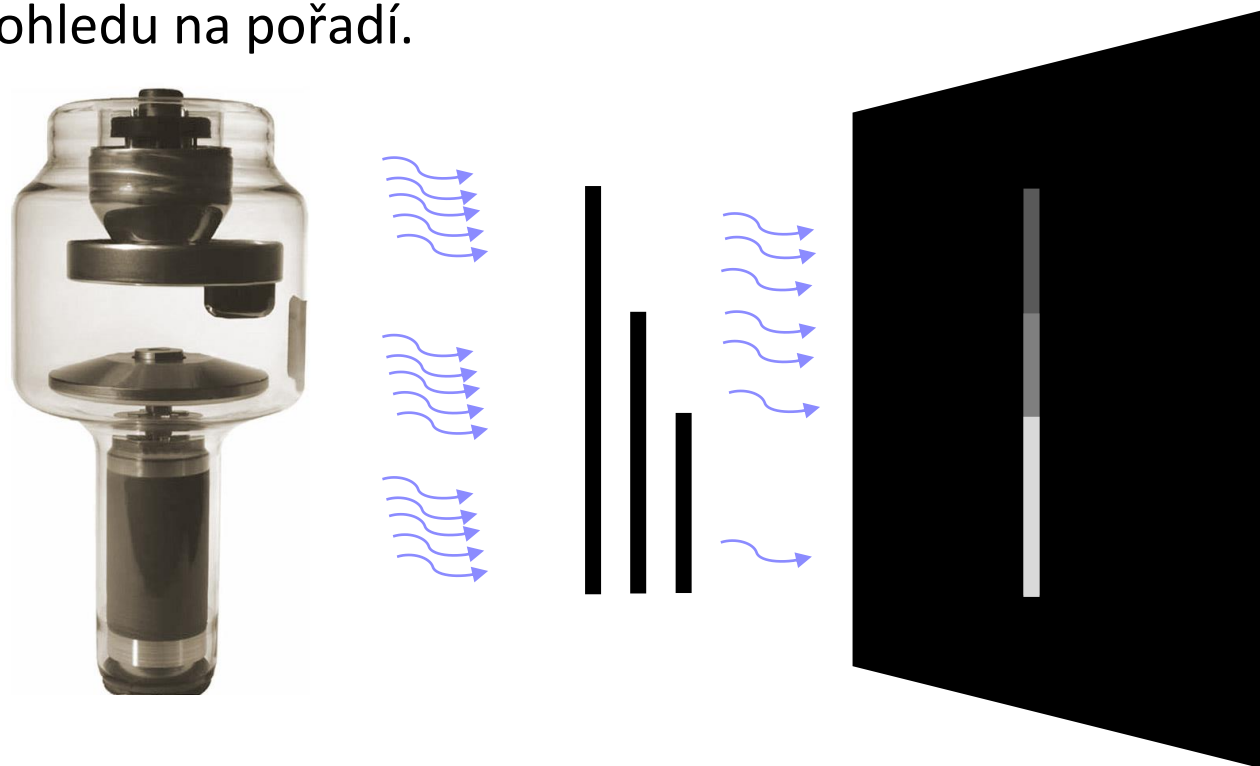
100 kVp = 100 keV

X čas = množství fotonů

Vznik RTG snímku

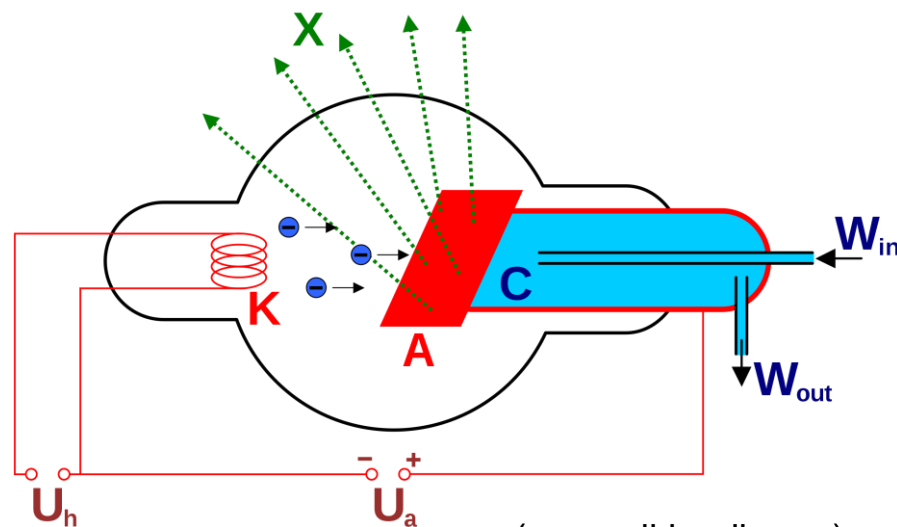
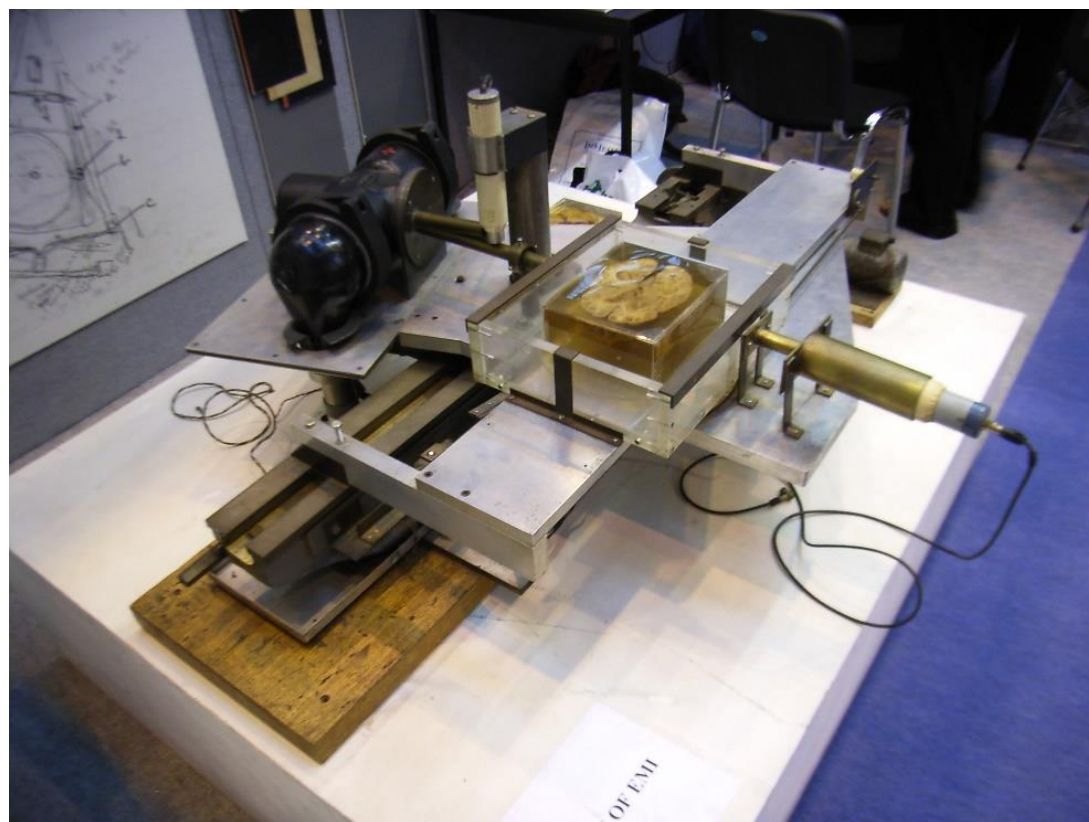
Paprsek vychází z rentgenové lampy, prochází vyšetřovaným objektem – jehož složky záření v různé míře pohlcují (v míře přímo úměrné protonovému číslu) – a dopadá na kazetu s filmem, plošný snímač nebo zesilovač. Vzniká sumační obraz, na jeho podobu mají vliv všechny tkáně, kterými prošel, bez ohledu na pořadí.

Výpočetní tomografie

Hounsfieldovy jednotky (denzní jednotky)

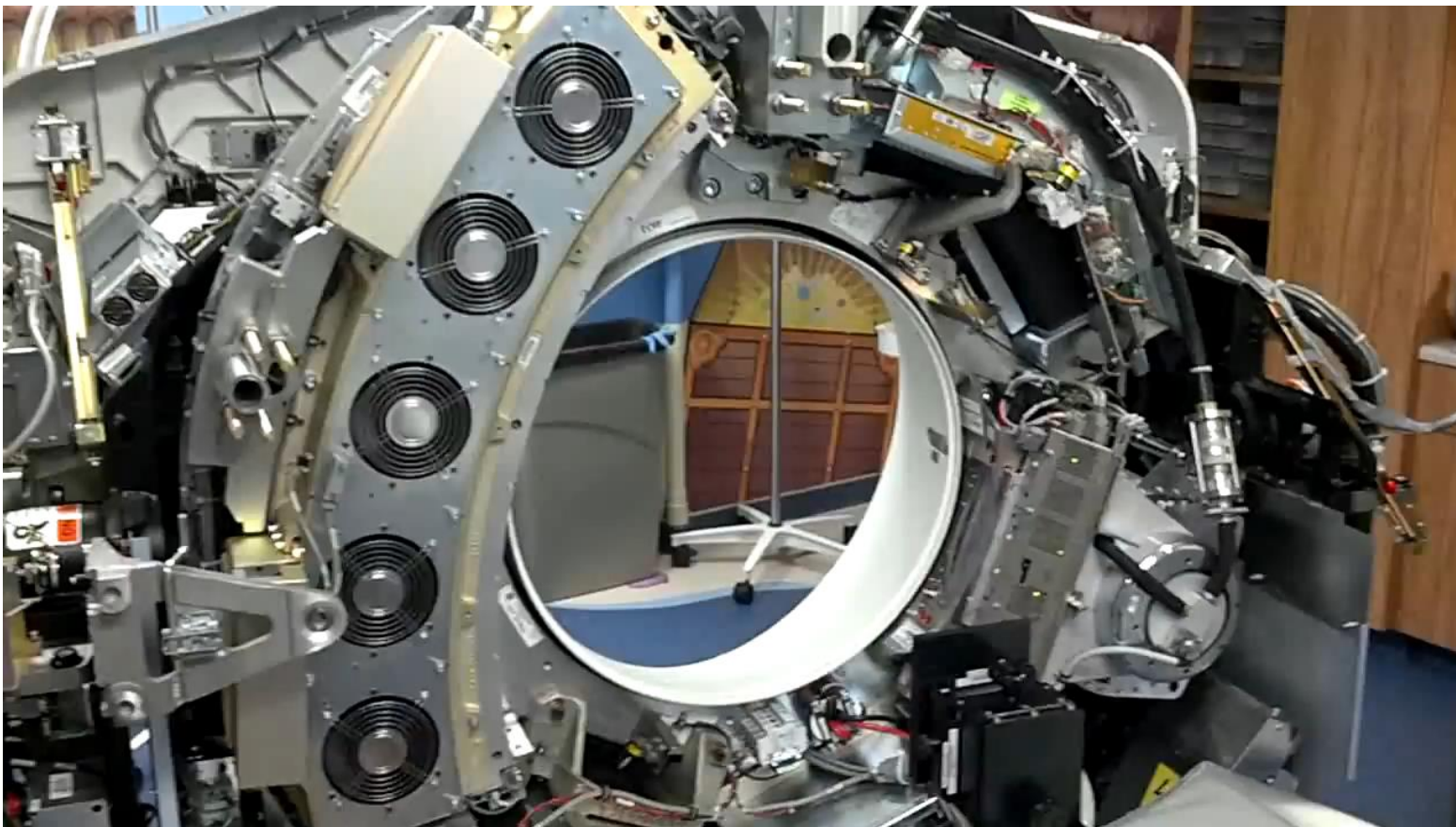
- vyjadřují míru absorpce rtg pro jeden voxel
- reference, 0 je absorpce vody
- v praxi od -1000 do 1000

(www.wikipedia.org)

Výpočetní tomografie

Medicínské výpočetní tomografy
rozlišení v řádu mm
diagnostické
poměrně krátký čas vyšetření

Výpočetní tomografie

Různé generace CT

- jeden zdroj a jeden snímač

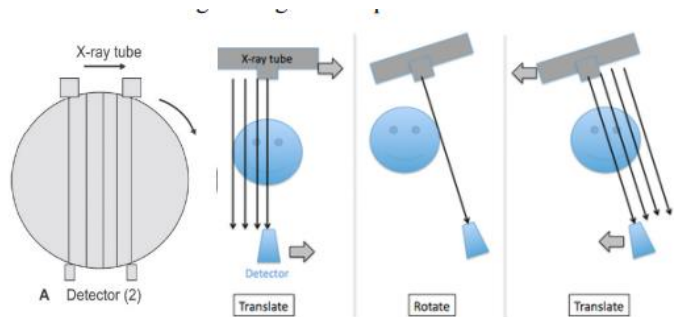

Figure1: first generation of CT scan

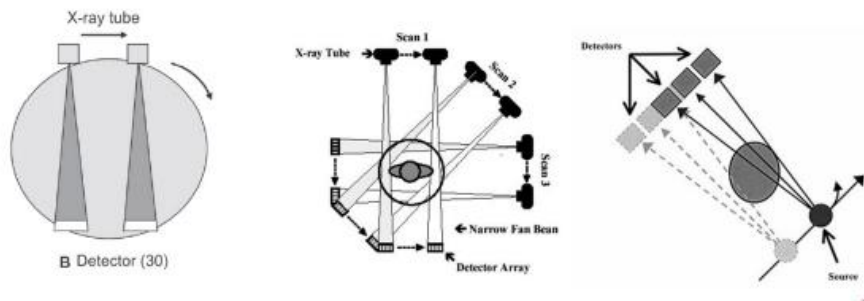
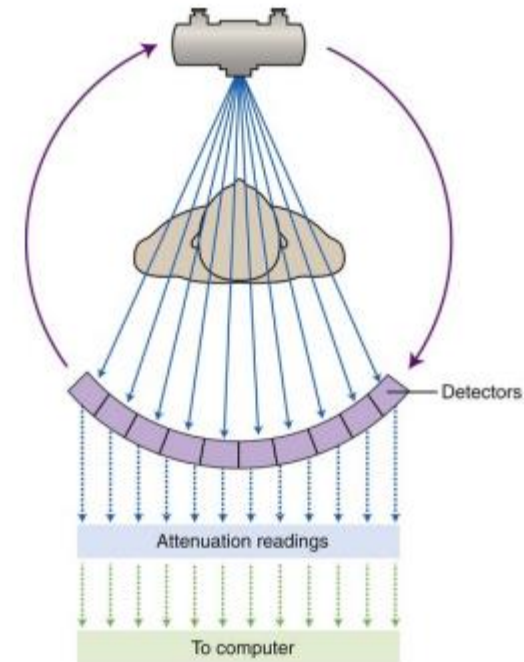
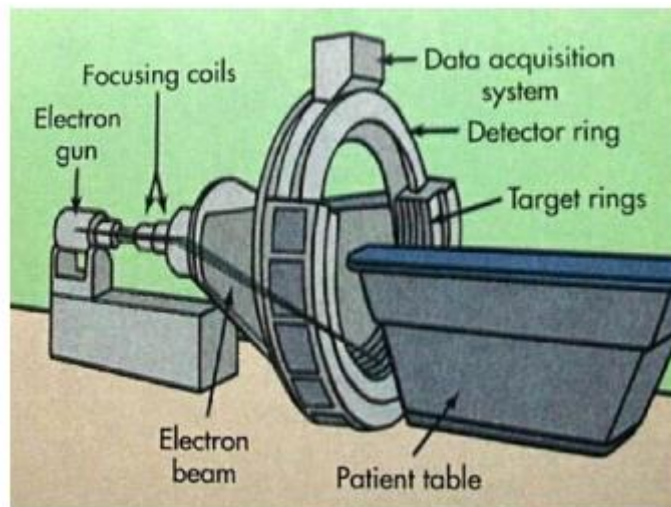
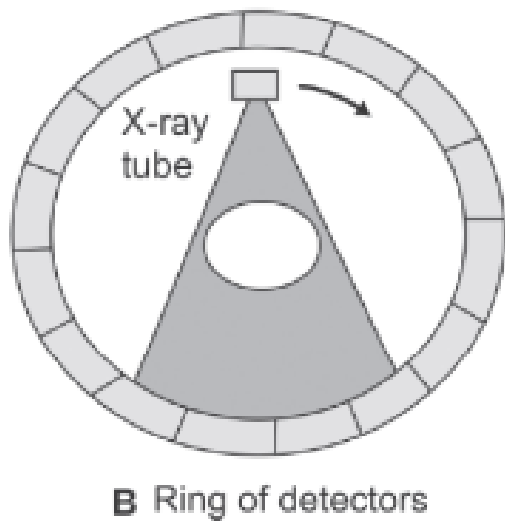

Figure2: Second generation of CT scan.

3rd generation of CT scan.

<https://www.lecturio.com/concepts/computed-tomography-ct/>

Různé generace CT

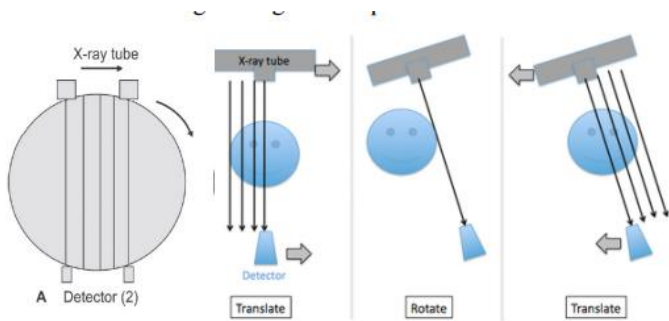
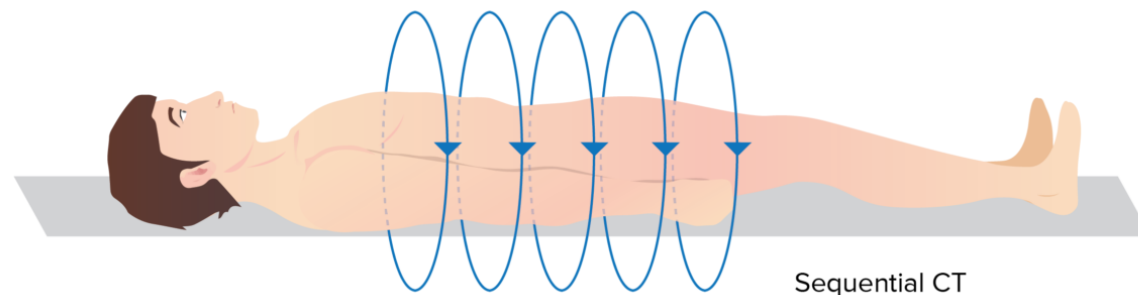
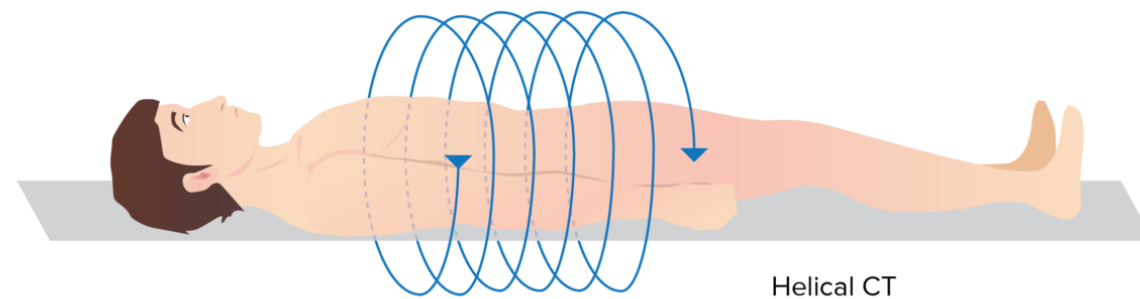

Figure1: first generation of CT scan

Helikální vs sekvenční (krokový, inkrementový)

Direction of patient movement

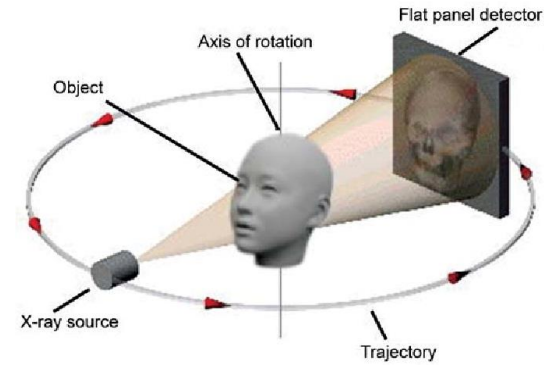
<https://www.lecturio.com/concepts/computed-tomography-ct/>

CBCT – Cone beam CT

- dentální CT, primárně vyšetření orofaciální oblasti
- rozlišení v desetinách mm (mezi celotělovým a uCT)
- krátký čas vyšetření a menší dávky záření

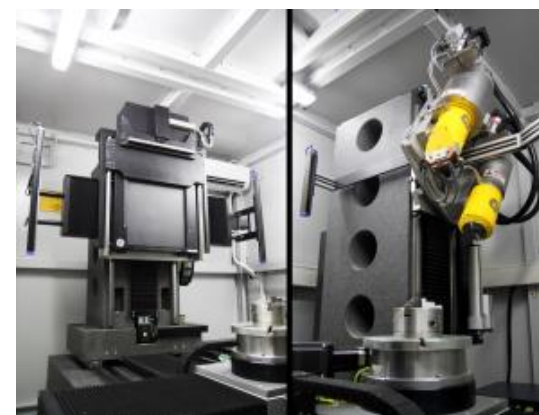
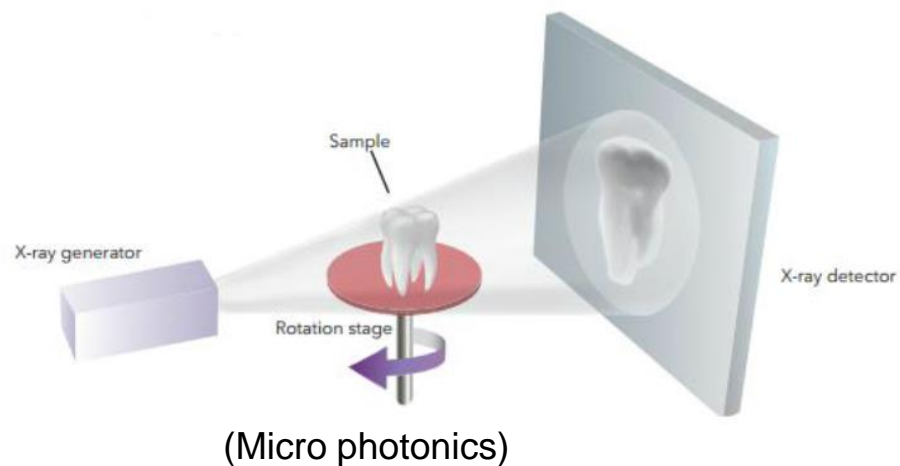
Využití v antropologii:

výzkum zubů, čelistí, vnitroušního labyrintu
atp.

mikroCT, nanoCT

- podobný princip jako klinická tomografie
- rozlišení v řádu mikrometrů nebo nanometrů ale při omezené velikosti vzorků
- vzorek ozařuje jako celek

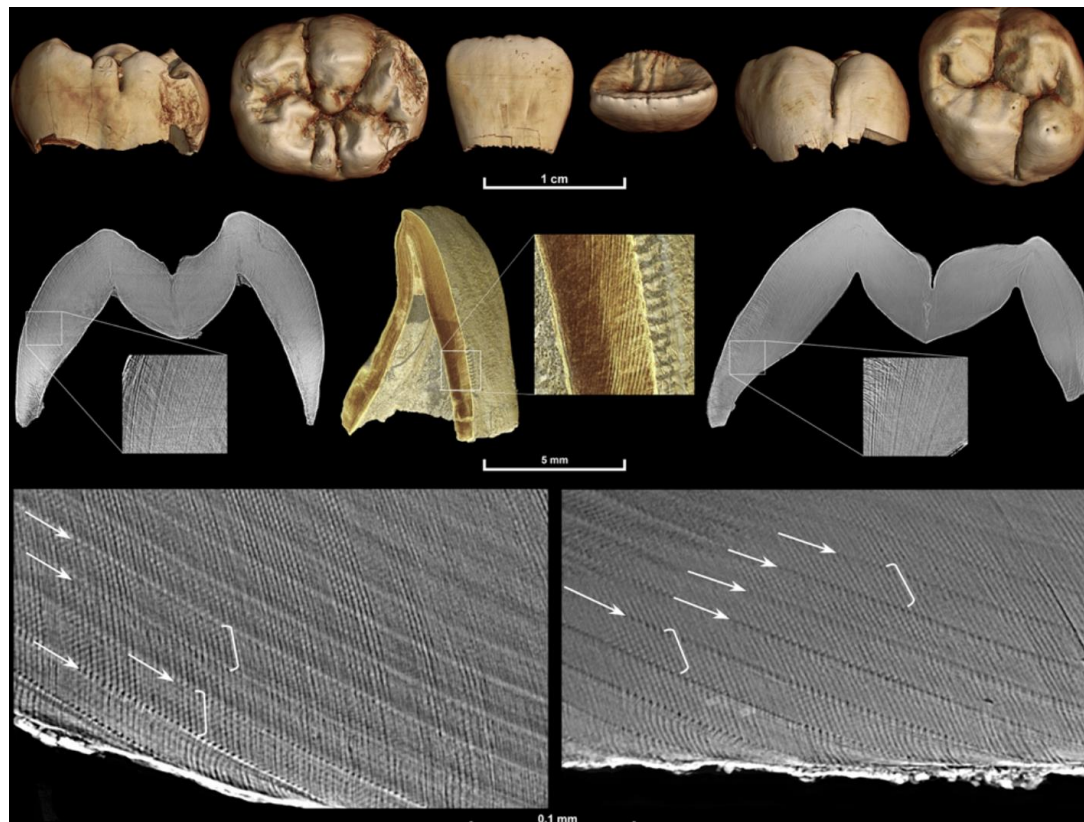
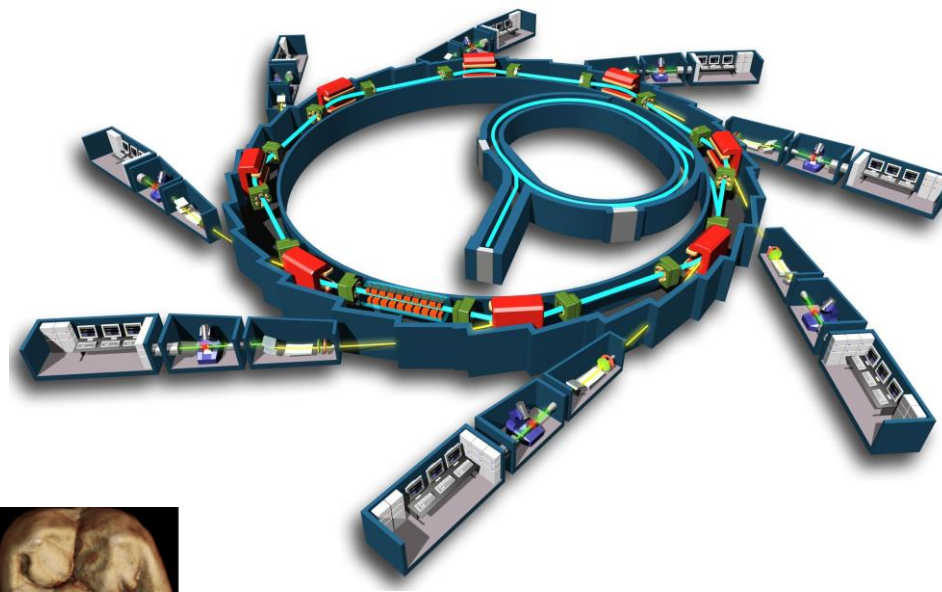

Laboratoř počítačové tomografie |
CEITEC VUT

MUNI
SCI

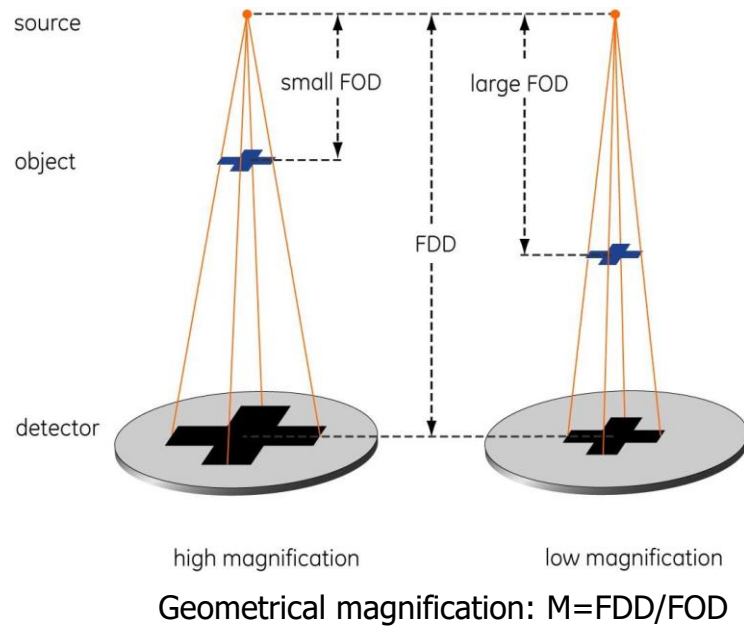
Synchrotron

- pro zobrazení mikrostruktury
- dovoluje zobrazit mikrostrukturu na úrovni histologického řezu (voxel pod 1 μm)

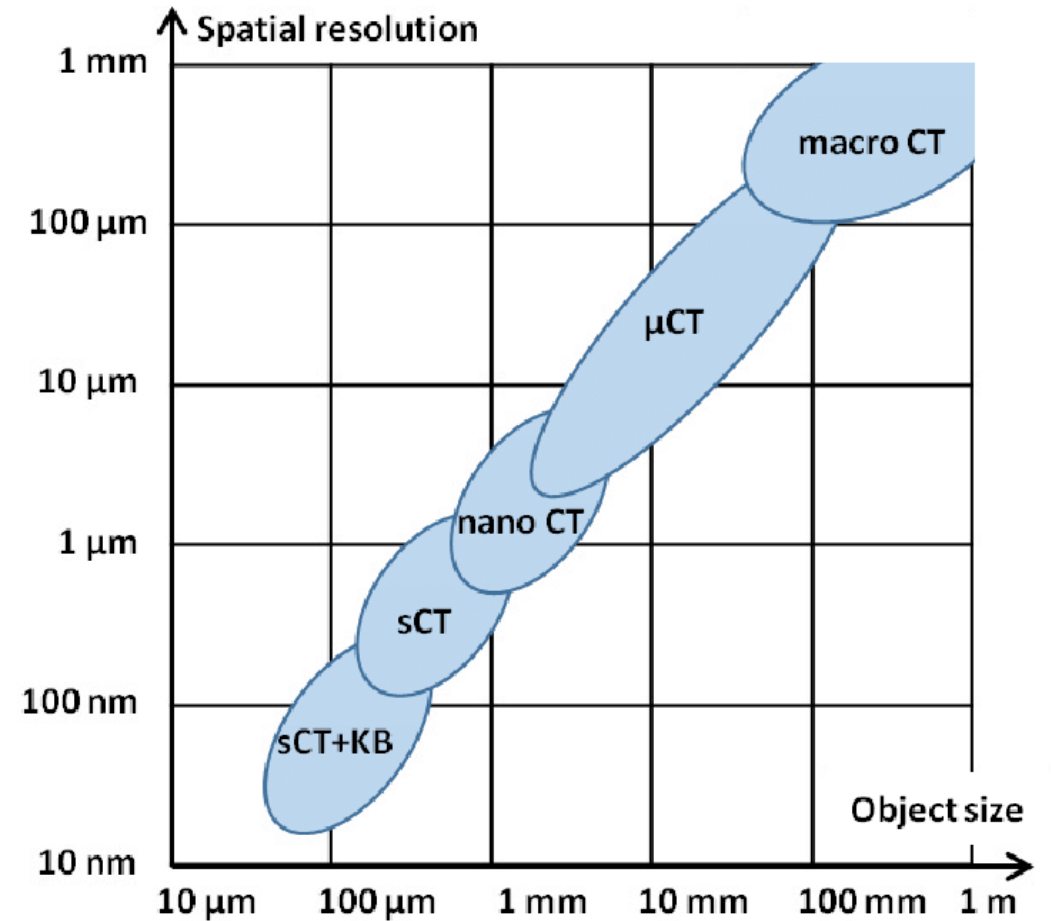

(Smith et al. 2015)

mikroCT, nanoCT

- na snímáči je konečný počet pixelů (čidel). Rozlišení je tedy víceméně stejné a záleží na tom, jak velikost strukturu na něj promítneme.

(Berglund et al. 2018)

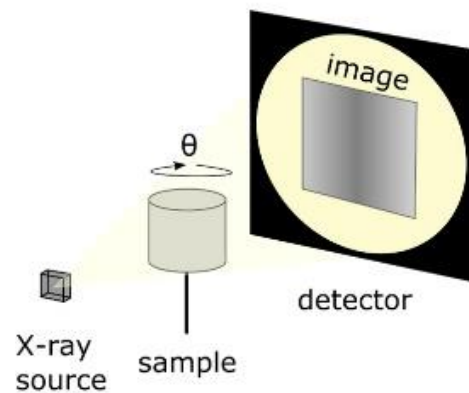
Heliscan uCT

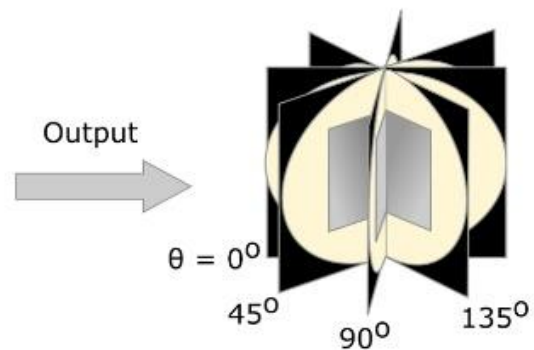
(Thermo Fisher Scientific)

Základní fungování

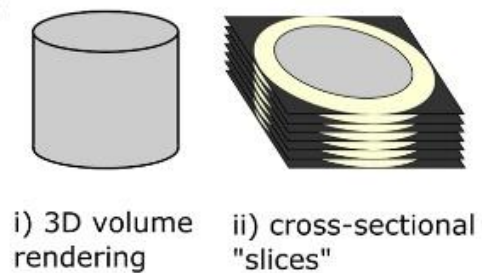
A Image acquisition

B 2D projections of sample

D

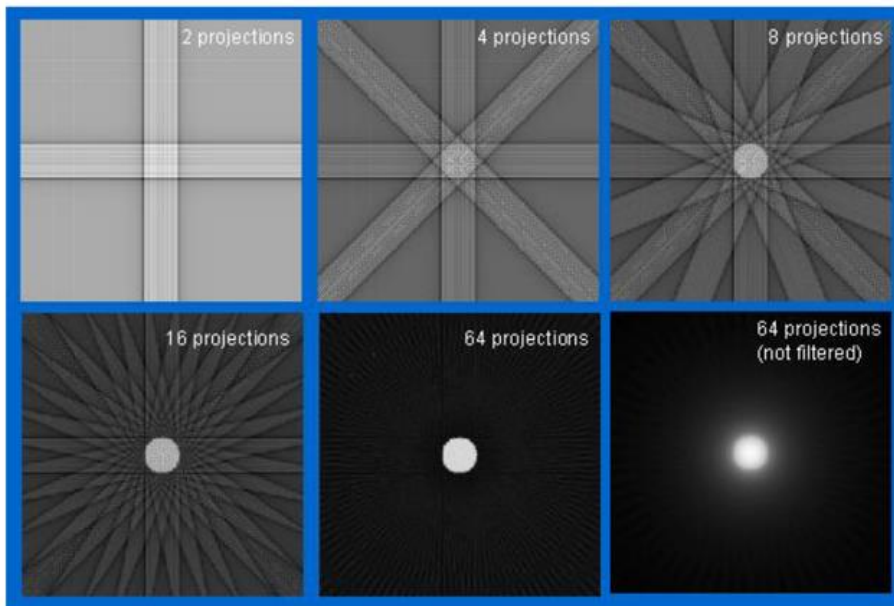

C Reconstruction

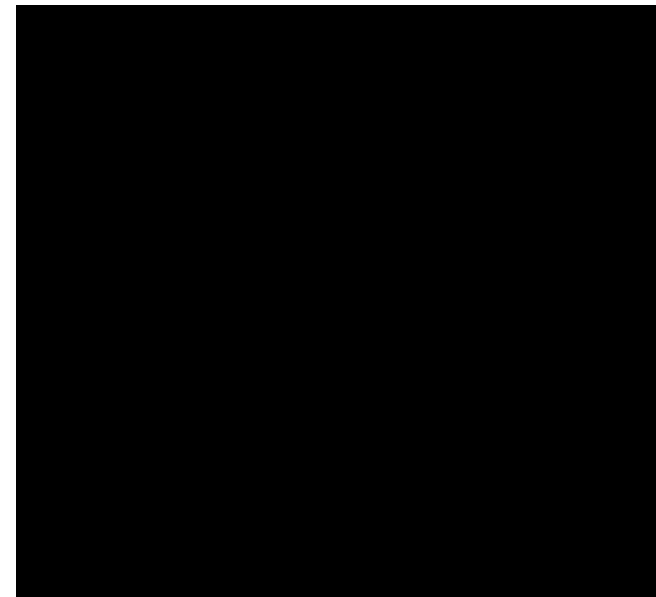
- 1) Filtered backprojection
or
- 2) Iterative reconstruction

Základní fungování

- výsledek měření - sada 2D projekcí z různých pozic (úhlů natočení)
- rekonstruované pomocí různých algoritů (např. Filtered Backprojection Algorithm, iterativní algoritmy) do 3D objemu

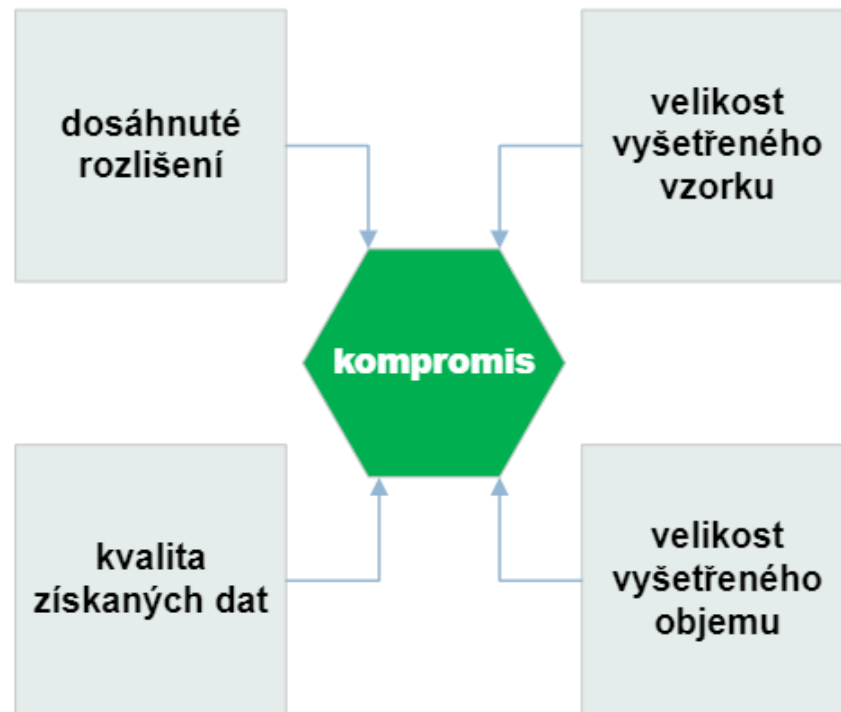

www.tvc.utah.edu

Zdroj: Thermo Fisher Scientific

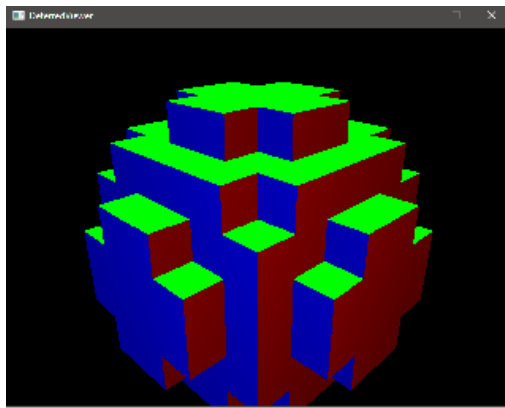
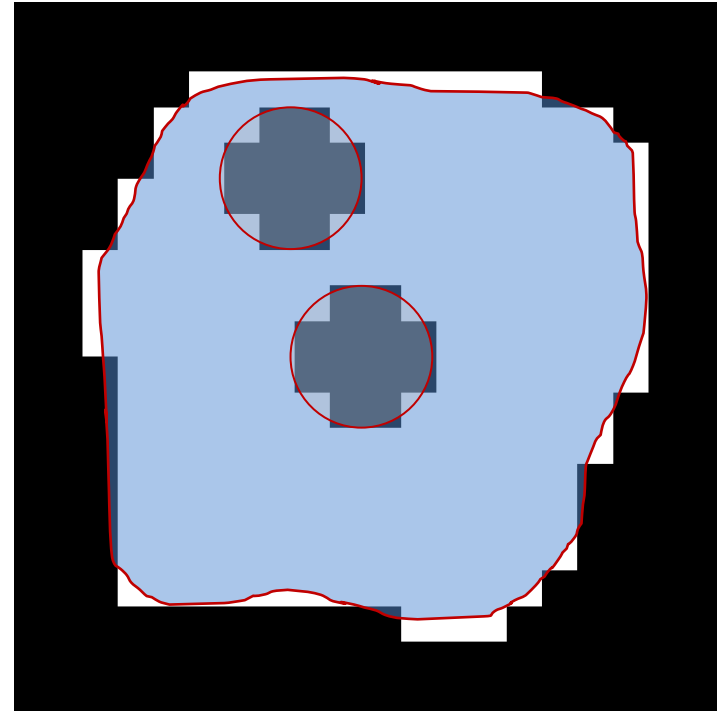
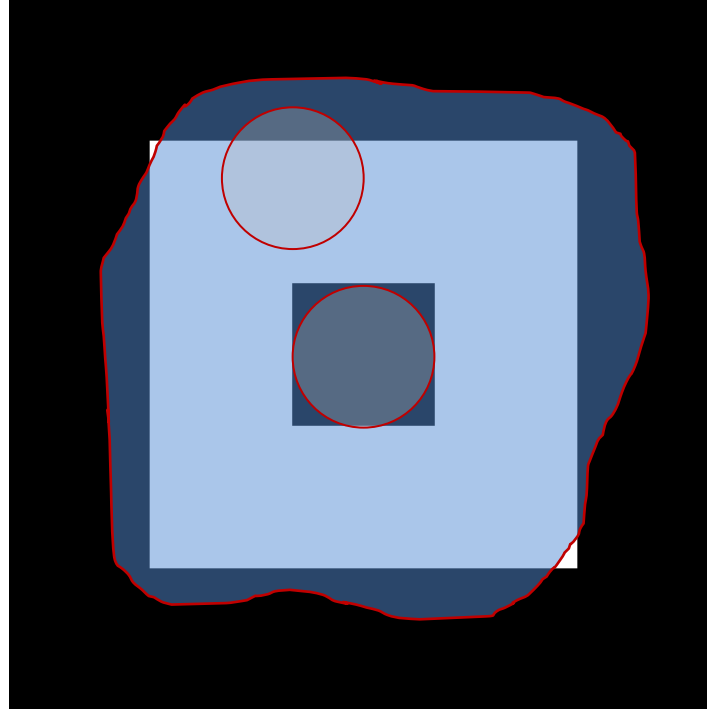
Základní fungování

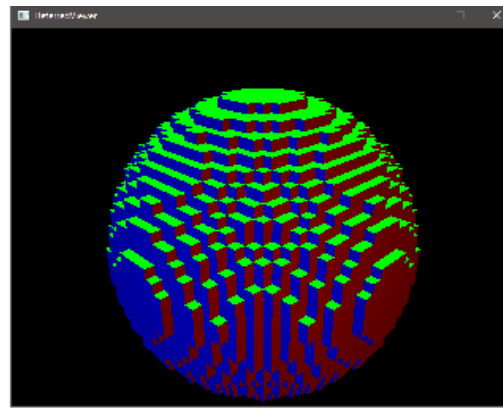
- velikost a geometrie vzorku požadované rozlišení
- velikost struktury, která nás zajímá
- stavba, složení a homogenita vzorku
- přítomnost problematických částic

- „skenovací“ mód
- umístění a fixace vzorku
- typ použitého vlákna
- použití fyzických filtrů
- typ a parametry rekonstrukčního algoritmu
- použití korekcí (SW)

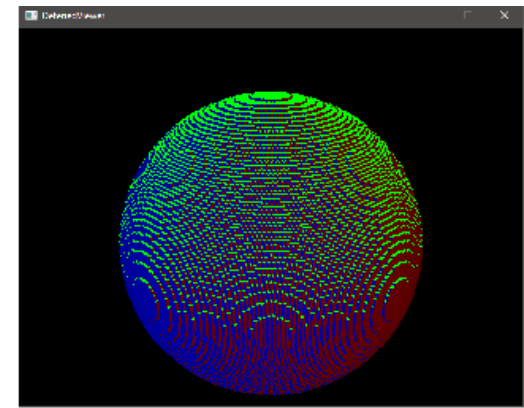
Rozlišení dat

8^3

32^3

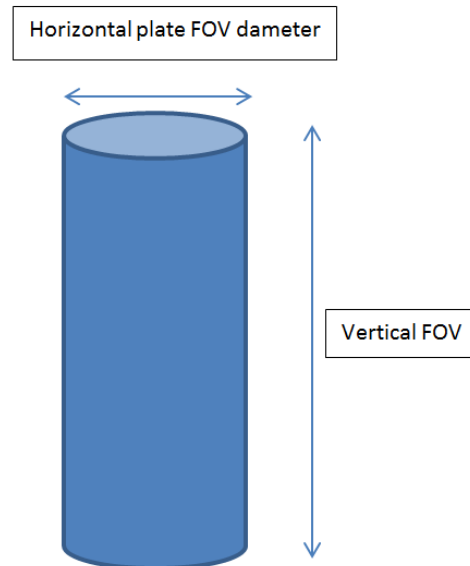
128^3

Nousiainen 2019

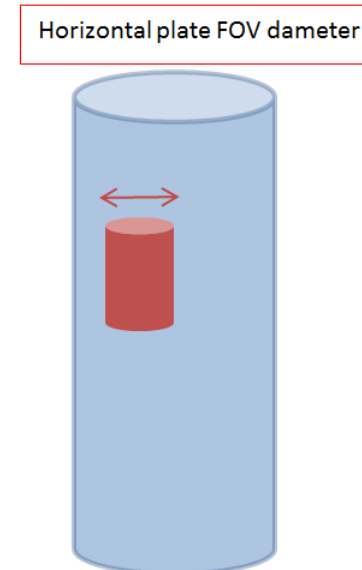
ROI skenování

- lokální tomografie, tomografie výřezů
- skenování vybrané části objemu bez nutnosti jejího vyříznutí
- nejprve vytvořený tzv. „overview scan“ při nižším rozlišení – následné doskenování

„Full sample scan“

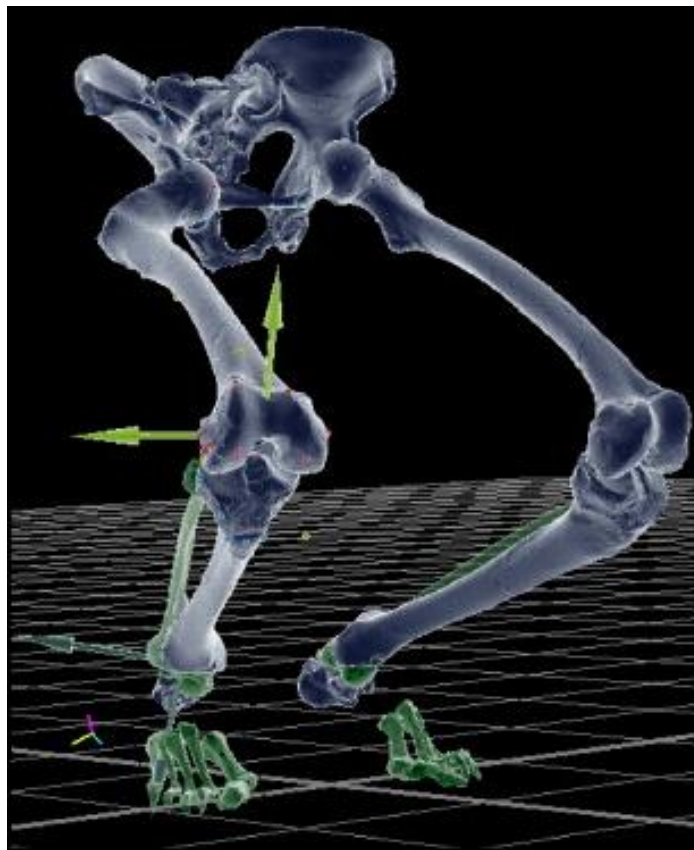

„Region of interest (ROI) scan“

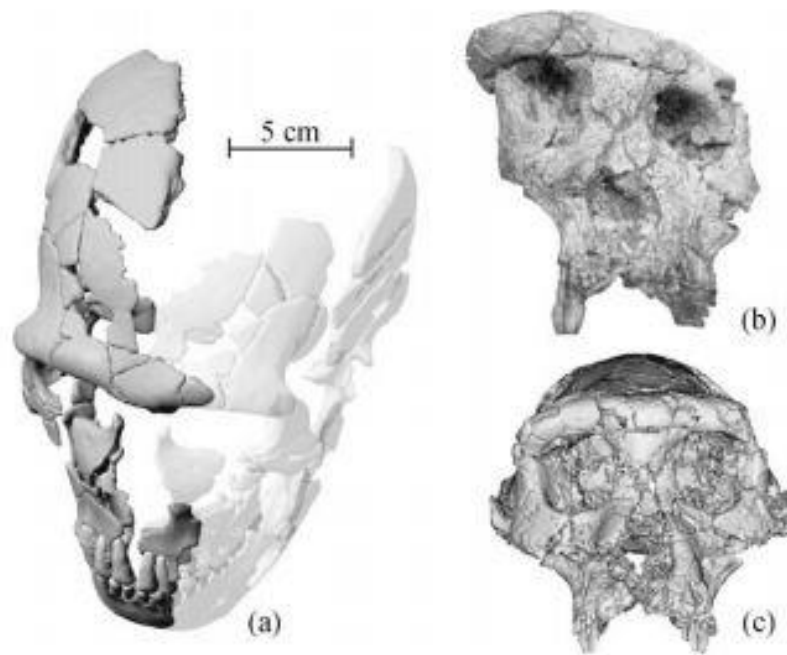

Aplikace CT vyšetření

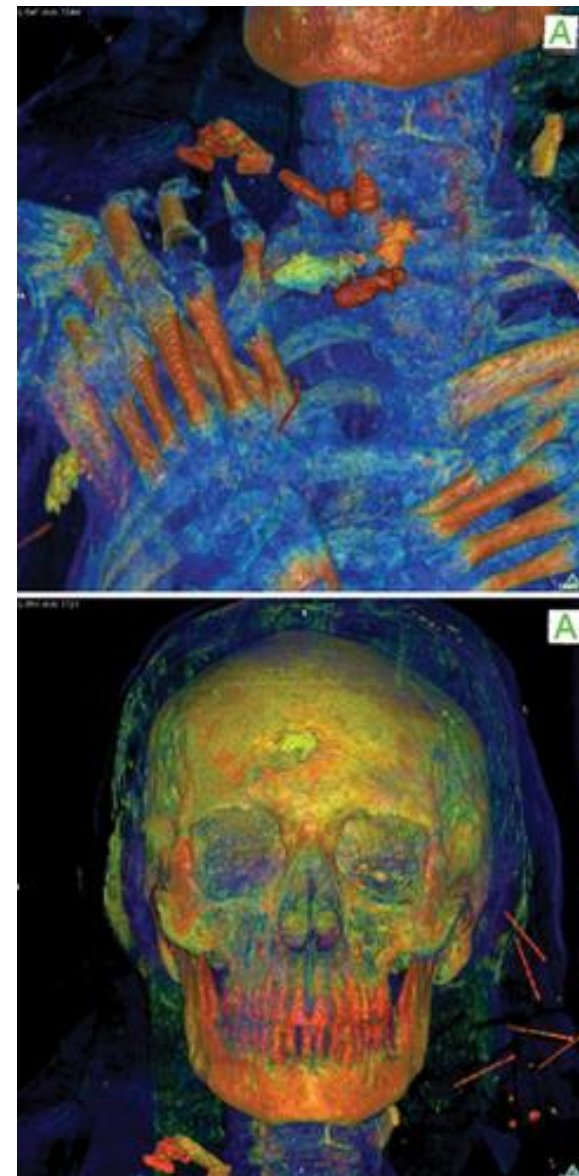
- neinvazivní vyšetření cenných nálezů

Balzeau et al 2010

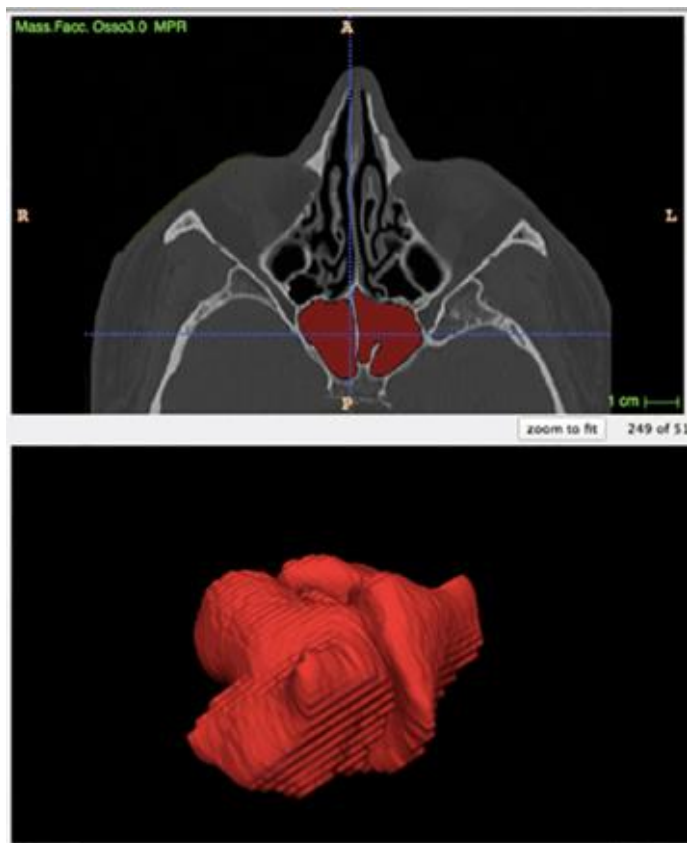
Wu, Shepards 2009

Cox 2015

Aplikace CT vyšetření

- identifikace a určování skupinových charakteristik

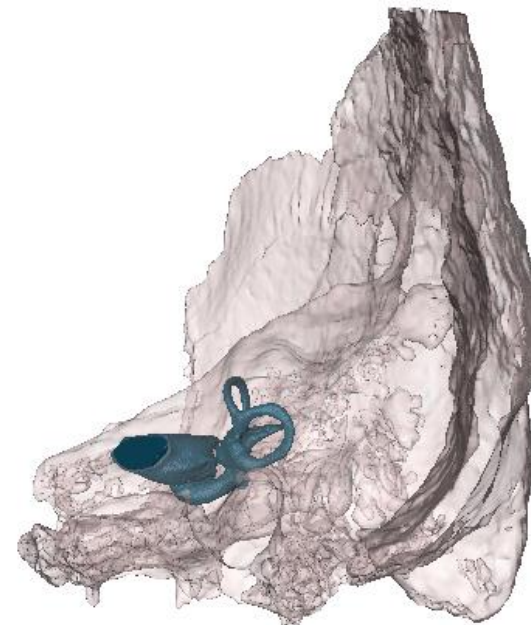
(Cappella et al. 2019)

Dedouit et al. 2015

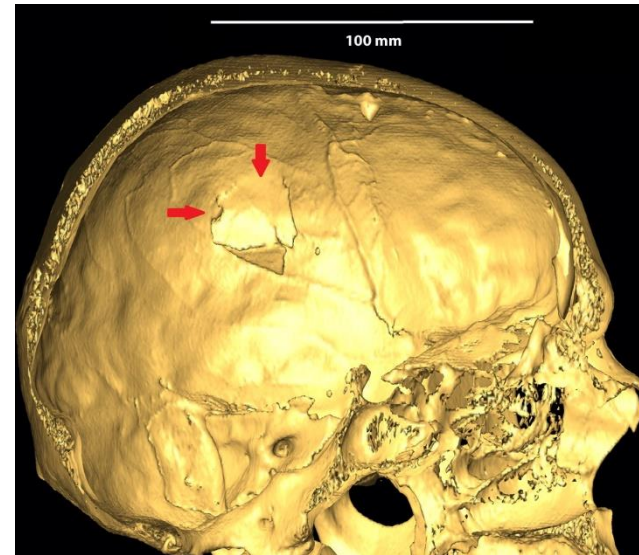
Dedouit et al. 2014

Veronika Kováčová

Aplikace CT vyšetření

- vyšetření traumat

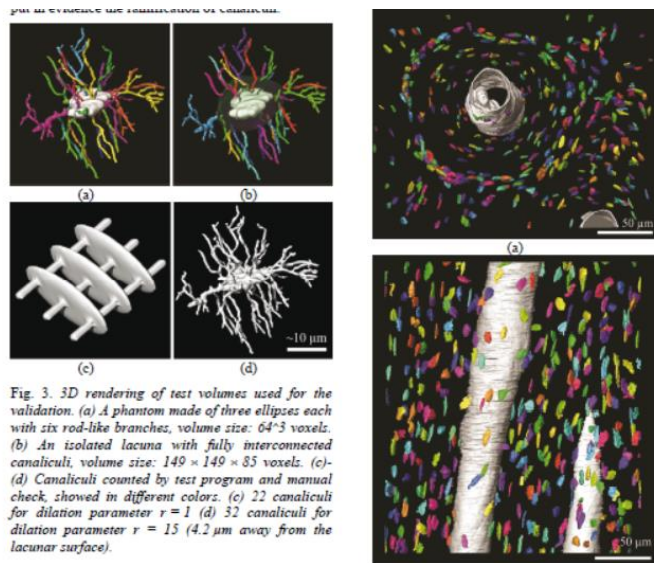

Flaming-Farrlel
et al. 2013

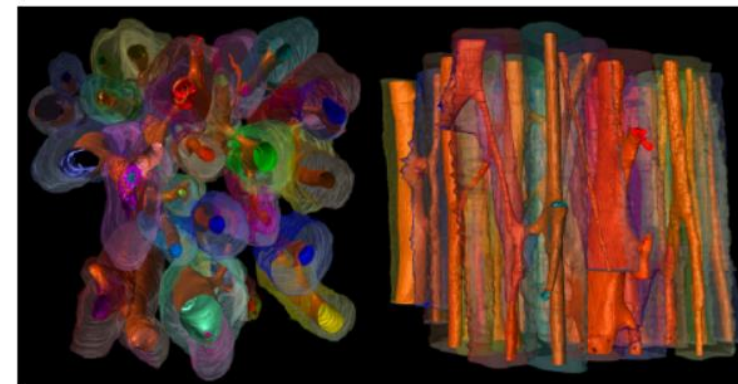

Trojanowska
et al. 2012

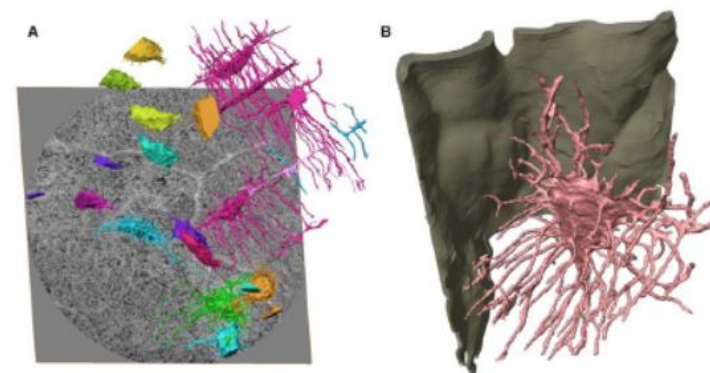
- výzkum mikrostruktury kostí

Dong et al. 2014

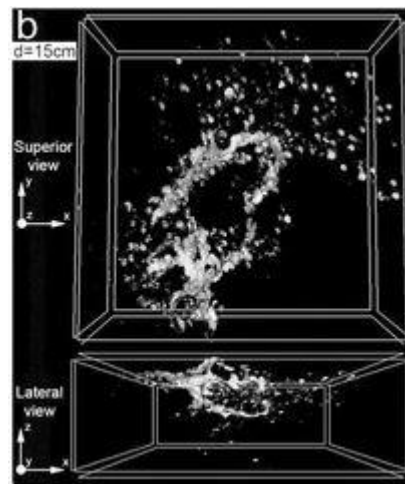
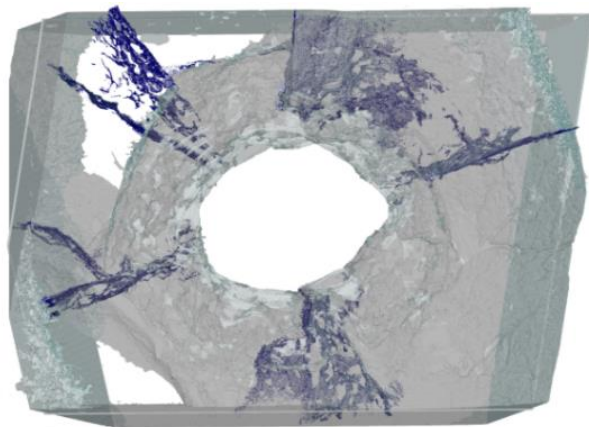
Maggiano et al. 2016

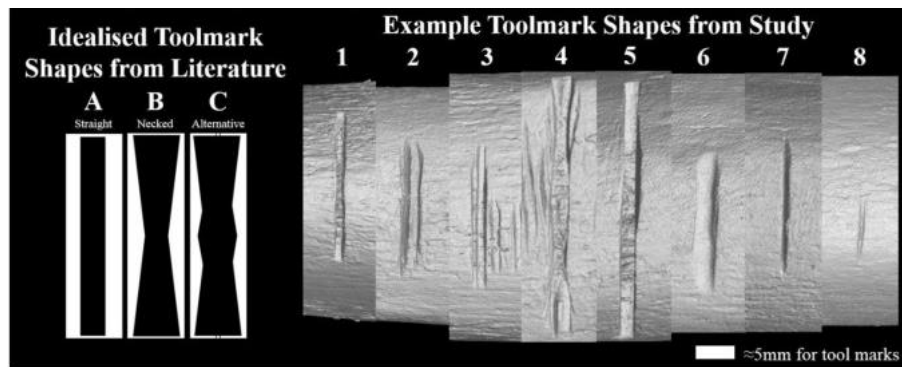
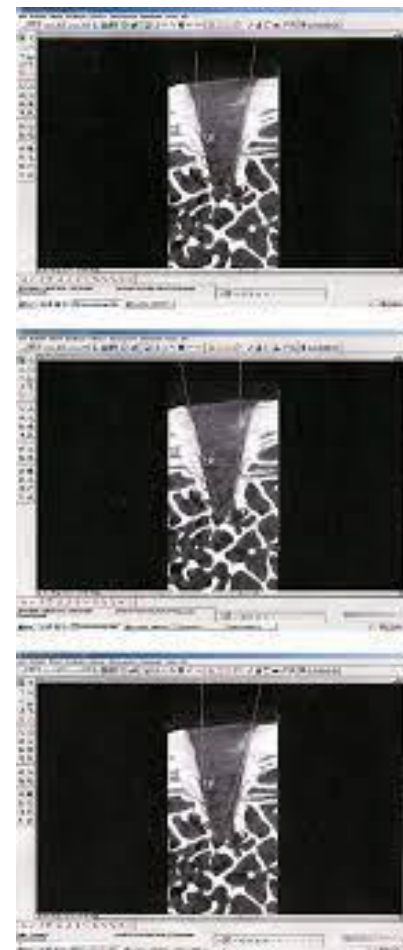
Langer et al. 2012

Aplikace CT vyšetření

- mikrotraumata

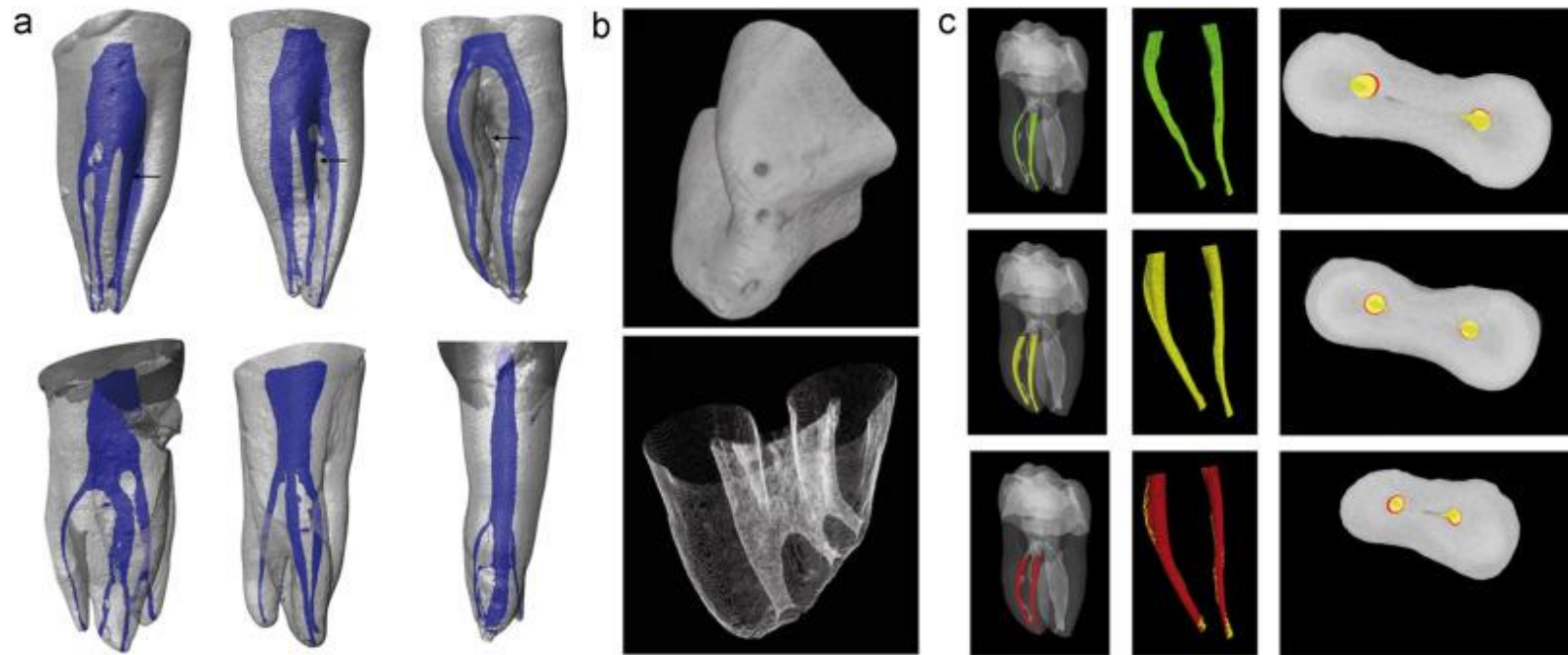
Cecchetto et al. 2012

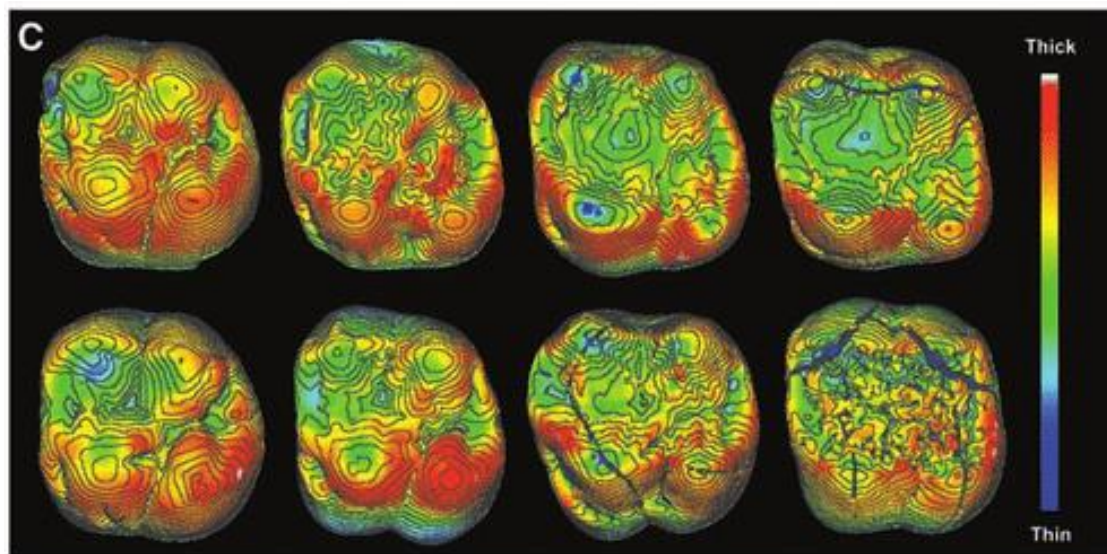
Norman et al. 2018

Aplikace CT vyšetření

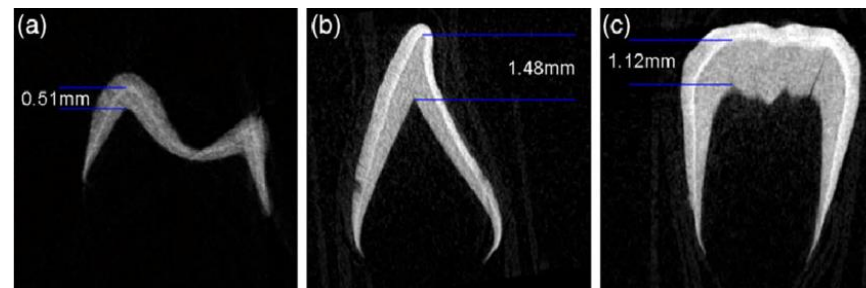
- dentální antropologie

(Kato et al. 2016)

(Suwa et al. 2009)

(Beaumont et al. 2018)

- vizualizace a segmentace datasetů, tvorba a úprava 3D modelů, analýza původních (raw) dat a vygenerovaných modelů

Komerční software:

Amira/Avizo, Mimics, VGStudio, Dragonfly

- **Vysoká cena, vysoké nároky na výkonnost PC**
- **Obrovské možnosti spracovávania a analýzy dát**

Voľne dostupný:

3D Slicer

InVesalius – redukce dat při importu (v závislosti na výkonnosti PC), málo editačních nástrojů

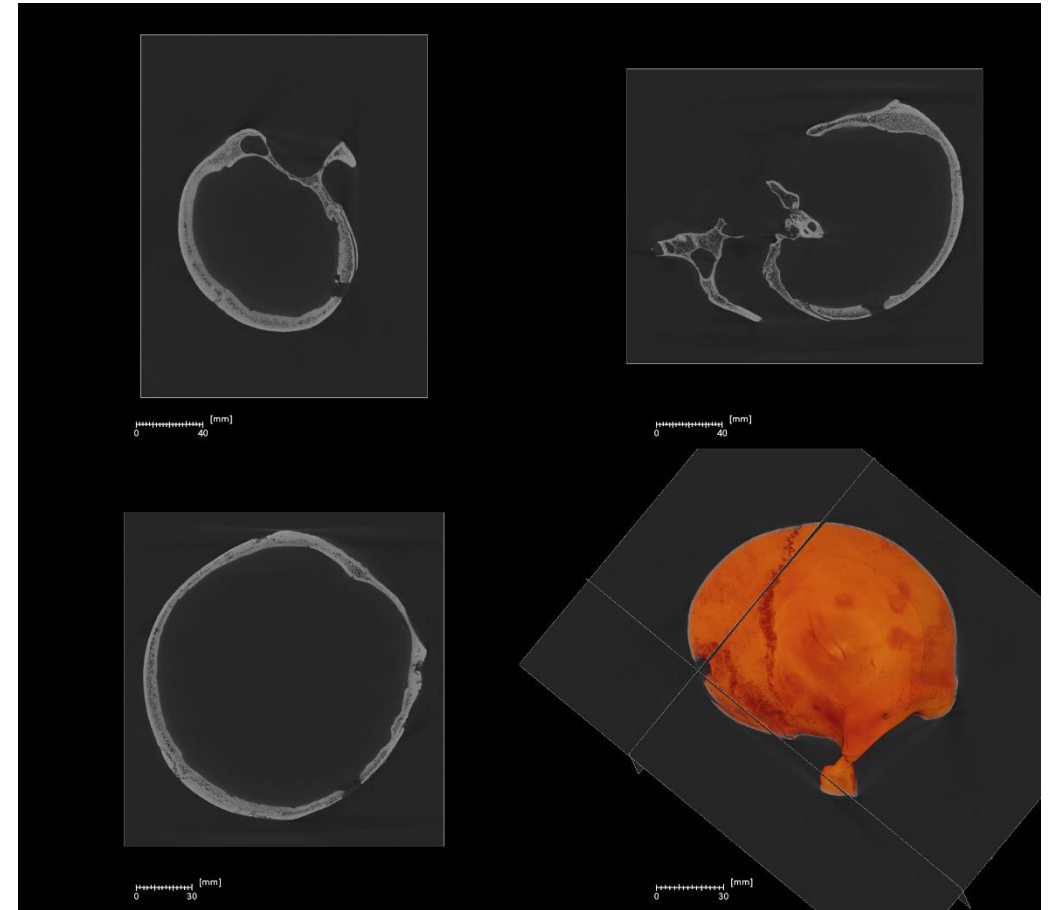
Vizualizace objemových dat

Multiplanar reconstruction

- nejjednodušší forma zobrazení
- možnost zobrazení 3 na sebe kolmých snímků
- možnost vytvořit řezy i v nových rovinách

Volume rendering

- trojrozmerné zobrazení dat
- pouze vizualizační

Editace objemových dat

- konvertování dat, ořezání datasetu, přepočítání do jiných rovi, zarovnání a spojení více datasetů do jednoho objemu

Předzpracování

různé typy filtrů na zvýšení kontrastu, eliminace artefaktů v datech

Segmentace

Generování 3D modelů

Hodnocení a analýzy

Manuální

- manuální segmentační nástroje – uživatel specifikuje, které části snímků mají vytvořit model

Poloautomatická

- segmentační nástroje s prahováním (napr. watershed segmentation) + manuální úprava dat, využitání morfologických operací

Automatická

- binarizace pomocí algoritmů (Otsu a jiné), pokročilé způsoby zpracování – atlas-based, contour-based metody

Vizuálně

- na 2D snímcích (původních, případně po přepočtu do jiných rovin)
- s pomocí volume renderingu
- na vygenerovaných modelech

2D (rozměry, obsahy a obvody)

- na 2D snímcích (původních, případně po přepočtu do jiných rovin)
- na vygenerovaných modelech

3D (objem, hrubost, tvar, početnost, kategorizace)

- na zpracovaných (segmentovaných snímcích)
- analýza 3D tvaru a rozložení hodnocených znaků (především vnitřních)